

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (čtvrtého senátu)

16. března 2023 *

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitele – Směrnice 93/13/EHS – Články 3, 4 a 5 – Spotřebitelské smlouvy – Hypoteční úvěry – Zneužívající ujednání – Ujednání o poplatku za poskytnutí úvěru – Návrh na zrušení tohoto ujednání a vrácení částky zaplacené z tohoto titulu – Jasná a srozumitelná povaha ujednání – Existence zvláštních vnitrostátních právních předpisů“

Ve věci C-565/21,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko) ze dne 10. září 2021, došlým Soudnímu dvoru dne 14. září 2021, v řízení

Caixabank SA

proti

X,

SOUDNÍ DVŮR (čtvrtý senát),

ve složení: C. Lycourgos, předseda senátu, L. S. Rossi, J.-C. Bonichot, S. Rodin (zpravodaj)
a O. Spineanu-Matei, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

- za Caixabank SA: J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, abogado,
- za španělskou vládu: A. Gavela Llopis a J. Ruiz Sánchez, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi: J. Baquero Cruz a N. Ruiz García, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generální advokátky, rozhodnout věc bez stanoviska,

* Jednací jazyk: španělština.

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 3 až 5 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288, a oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Caixabank SA (dále jen „bankovní instituce“) a panem X (dále jen „spotřebitel“) ve věci údajně zneužívající povahy ujednání smlouvy o hypotečním úvěru týkajícího se poplatku za poskytnutí úvěru.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Článek 3 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:
„Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.“
- 4 Článek 4 uvedené směrnice zní:
„1. Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se zneužívající povaha smluvního ujednání s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.
2. Posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání se netýká vymezení hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“
- 5 Článek 5 téže směrnice stanoví:
„V případě smluv, v nichž jsou všechna nebo některá ujednání nabízená spotřebiteli předložena písemně, musí být tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem. Při pochybnosti o významu některého ujednání se použije výklad, který je pro spotřebitele nejprůzračnější. Toto pravidlo pro výklad se nepoužije v souvislosti s postupy stanovenými v čl. 7 odst. 2.“
- 6 Oddíl 4 části B přílohy II směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010 (Úř. věst. 2014, L 60, s. 34) stanoví v první větě bodu 3:
„V části věnované ‚dalším složkám [roční procentní sazby nákladů (RPSN)]‘ musí být uvedeny veškeré další náklady obsažené v RPSN, jako jsou například jednorázové náklady typu správních poplatků a pravidelné náklady typu ročních poplatků za vedení úvěru.“

Španělské právo

- 7 Čtvrtý odstavec přílohy II Orden del Ministerio de la Presidencia, sobre transparencia de las condiciones financieras de los préstamos hipotecarios (vyhláška úřadu předsedy vlády o transparentnosti finančních podmínek hypotečních úvěrů) ze dne 5. května 1994 (BOE č. 112, 11. května 1994, s. 14444), nadepsaný „Poplatky“, zní:

„1. Poplatek za poskytnutí úvěru – Veškeré náklady na posouzení úvěru, poskytnutí nebo zpracování hypotečního úvěru nebo jiné podobné náklady spojené s činností úvěrujícího subjektu, které vznikly v souvislosti s poskytnutím úvěru, musí být povinně zahrnuty do jediného poplatku, který se nazývá poplatek za poskytnutí úvěru a hradí se pouze jednou. Jeho výše, jakož i forma a datum zaplacení budou upřesněny v této klauzuli. [...]

2. Ostatní poplatky a následné náklady – Kromě ‚poplatku za poskytnutí úvěru‘ lze sjednat k tíži úvěrovaného pouze:

[...]

c) poplatky, které byly řádně oznámeny Španělské národní bance v souladu s ustanoveními vyhlášky ze dne 12. prosince 1989 a jejími prováděcími předpisy a které jsou hrazeny za poskytování jiné specifické služby subjektem, než je běžná správa úvěru. [...]“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 8 Dne 21. září 2005 uzavřel spotřebitel s bankovní institucí smlouvu o hypotečním úvěru ve výši 130 000 eur, v níž bylo stanoveno uhrazení částky 845 eur jako poplatku za poskytnutí obdržené služby.
- 9 Dne 24. dubna 2018 podal spotřebitel proti bankovní instituci žalobu, kterou se domáhal prohlášení neplatnosti ujednání o poplatku za poskytnutí úvěru a vrácení zaplacené částky. Této žalobě vyhověl Juzgado de Primera Instancia (soud prvního stupně, Španělsko), který prohlásil toto ujednání za od počátku neplatné a nařídil bankovní instituci vrátit spotřebiteli zaplacenou částku.
- 10 Bankovní instituce podala odvolání k Audiencia Provincial de Palma de Mallorca (provinční soud v Palmě de Mallorca, Španělsko), které bylo zamítnuto z důvodu, že bankovní instituce neprokázala, že výše poplatku odpovídá poskytnutí skutečné služby. Bankovní instituce následně podala kasační opravný prostředek k Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko), který je předkládajícím soudem.
- 11 Tento soud má za to, že odpověď Soudního dvora v rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578) na otázky, které mu byly položeny ohledně poplatku za poskytnutí úvěru a hypotečního úvěru a v judikatuře, kterou Soudní dvůr v této oblasti vydal, byla ovlivněna tím, že předkládající soudy popsaly vnitrostátní právní úpravu a judikaturu zkresleně. To vedlo k tomu, že řada španělských soudů vykládá tento rozsudek Soudního dvora tak, že judikatura Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) týkající se poplatku za poskytnutí úvěru je v rozporu s unijním právem.

12 Za těchto okolností se Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- 1) Brání čl. 3 odst. 1 a články 4 a 5 směrnice [93/13] takové vnitrostátní judikatury, která s ohledem na zvláštní úpravu o poplatku za poskytnutí úvěru ve vnitrostátním právu jakožto odměny za služby související s analýzou, poskytnutím a zpracováním úvěru nebo hypotečního úvěru, nebo za jiné podobné služby, které jsou podstatou činnosti úvěrujícího, na nějž vzniká nárok přiznáním úvěru nebo hypotečního úvěru, který se platí jednorázově a obvykle při uzavření smlouvy, vychází z toho, že ujednání, jímž se takový poplatek stanoví, upravuje podstatnou náležitost smlouvy, jelikož představuje hlavní položku ceny, a že nemůže být považováno za zneužívající, pokud je formulováno jasně a srozumitelně v širším smyslu, jak je to stanoveno judikaturou Soudního dvora Evropské unie?
- 2) Brání článek 4 odst. 2 směrnice 93/13 takové vnitrostátní judikatury, která pro účely posouzení jasnosti a srozumitelnosti ujednání, jímž se řídí podstatná náležitost smlouvy o úvěru nebo hypotečním úvěru, zohledňuje takové skutečnosti, jako je všeobecná znalost takového ujednání mezi spotřebiteli, povinné informace, které finanční instituce musí poskytnout potenciálnímu úvěrovanému v souladu s normativními požadavky na informační formuláře, reklama bankovních institucí, zvláštní pozornost, kterou tomuto ujednání věnuje průměrný spotřebitel, neboť jde o součást ceny, kterou je nutno zaplatit v plné výši na začátku poskytnutí úvěru, a která představuje podstatnou část ekonomické újmy, s níž je spojeno získání úvěru spotřebitelem, a skutečnost, že znění, umístění a struktura ujednání umožňují dospět k závěru, že představuje podstatnou náležitost smlouvy?
- 3) Brání čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 takové vnitrostátní judikatury, která vychází z toho, že takové smluvní ujednání, jako je ujednání dotčené v původním řízení, a které se týká poplatku za poskytnutí úvěru u smlouvy o úvěru či hypotečním úvěru, jehož předmětem je odměna za služby související s analýzou, návrhem a zpracováním individuální žádosti o úvěr nebo hypoteční úvěr (analýza proveditelnosti úvěru, solventnosti úvěrovaného, stav břemen váznoucích na nemovitosti, která bude zatížena zástavním právem atd.), jako podmínky pro jeho přiznání, které jsou výslovně stanoveny ve vnitrostátní právní úpravě jakožto odměny za činnosti, jež přímo souvisejí s přiznáním úvěru nebo hypotečního úvěru, nezpůsobuje, navzdory požadavku poctivosti a skutečnosti, že jde k tíži spotřebitele, významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran, které vyplývají ze smlouvy?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 13 Úvodem je třeba uvést, že jelikož ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že předkládající soud se svou první otázkou snaží zjistit, zda lze vycházet z toho, že ujednání dotčené ve věci v původním řízení je vyňaté z mechanismu kontroly zneužívajících ujednání, který je stanoven v čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 1 směrnice 93/13, z důvodu, že poplatek za poskytnutí úvěru je jednou z hlavních složek ceny, a tudíž podstatnou náležitostí smlouvy, týká se první otázka bez ohledu na odkaz na články 3 až 5 této směrnice, pouze výkladu čl. 4 odst. 2 uvedené směrnice.

- 14 Je třeba mít za to, že podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, podle které s ohledem na vnitrostátní právní úpravu, jež stanoví, že poplatek za poskytnutí úvěru je odměnou za služby spojené s posouzením, poskytnutím nebo zpracováním úvěru nebo hypotečního úvěru či za jiné podobné služby, spadá ujednání, které takový poplatek stanoví, pod „hlavní předmět smlouvy“ ve smyslu tohoto ustanovení, jelikož představuje jednu z hlavních složek ceny.
- 15 Podle uvedeného ustanovení se posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání netýká vymezení hlavního předmětu smlouvy ani přiměřenosti mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.
- 16 V rámci sporu ve věci v původním řízení by tedy přezkum zneužívající povahy ujednání o zaplacení poplatku za poskytnutí úvěru mohl být v souladu s uvedeným čl. 4 odst. 2 omezen pouze v případě, že by toto ujednání spadalo do jedné ze dvou kategorií uvedených v předchozím bodě. V projednávané věci se předkládající soud táže Soudního dvora na dosah první z těchto kategorií, tedy kategorie týkající se „hlavního předmětu smlouvy“.
- 17 V tomto ohledu Soudní dvůr rozhodl, že za smluvní ujednání spadající pod pojem „hlavní předmět smlouvy“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 je třeba považovat ta ujednání, která stanoví hlavní plnění této smlouvy a jako taková ji charakterizují. Naproti tomu ujednání mající ve vztahu k ujednáním definujícím samotnou podstatu smluvního vztahu doplňkový charakter nemohou pod uvedený pojem spadat (rozsudky ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, body 35 a 36, jakož i ze dne 3. října 2019, Kiss a CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, bod 32).
- 18 Prostřednictvím úvěrové smlouvy se úvěrující zavazuje zejména k tomu, že úvěrovanému poskytne určitou peněžitou částku, a úvěrovaný se zavazuje zejména k tomu, že tuto částku, která bývá zpravidla navýšena o úroky, splatí ve stanovených lhůtách (rozsudek ze dne 10. června 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 až C-782/19, EU:C:2021:470, bod 57 a citovaná judikatura).
- 19 V rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578, bod 64) Soudní dvůr rozhodl, že poplatek za poskytnutí úvěru nelze považovat za podstatnou náležitost smlouvy o hypotečním úvěru pouze z toho důvodu, že je zahrnut do celkových nákladů tohoto úvěru.
- 20 V projednávané věci odkazuje předkládající soud ve své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na rozsudek 44/2019 ze dne 23. ledna 2019, ve kterém bylo rozhodnuto, že poplatek za poskytnutí úvěru představuje spolu s úroky cenu smlouvy o úvěru nebo hypotečním úvěru, a spadá tedy pod „hlavní předmět smlouvy“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13. Toto konstatování bylo učiněno zejména s ohledem na relevantní vnitrostátní právní úpravu, která tento poplatek za poskytnutí úvěru definuje jako odměnu za služby spojené s posouzením, poskytnutím nebo zpracováním úvěru či hypotečního úvěru, nebo za jiné podobné služby, které jsou však neodmyslitelnou součástí činnosti úvěrujícího.

- 21 V tomto ohledu je třeba připomenout, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 stanoví výjimku z mechanismu meritorního přezkumu zneužívajících ujednání stanoveného v rámci systému ochrany spotřebitele zavedeného touto směrnicí, a proto je třeba vykládat toto ustanovení striktně [rozsudek ze dne 12. ledna 2023, D. V. (Odměna advokáta – Princip hodinové sazby), C-395/21, EU:C:2023:14, bod 30 a citovaná judikatura].
- 22 Z vysvětlení poskytnutých předkládajícím soudem, jakož i ze znění první otázky vyplývá, že poplatek za poskytnutí úvěru pokrývá odměnu za služby související s posouzením, poskytnutím nebo zpracováním úvěru či hypotečního úvěru, nebo za jiné podobné služby, které jsou neodmyslitelnou součástí činnosti úvěrujícího vyplývající z poskytnutí úvěru nebo hypotečního úvěru.
- 23 Vzhledem k povinnosti vykládat čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 striktně nelze mít za to, že povinnost zaplatit odměnu za takové služby spadá mezi hlavní povinnosti vyplývající z úvěrové smlouvy, které byly popsány judikaturou připomenutou v bodě 18 tohoto rozsudku, tedy poskytnutí určité peněžité částky úvěrujícím na jedné straně a splacení této částky zpravidla s úroky podle stanovených splátek na straně druhé. S touto povinností striktního výkladu by totiž bylo v rozporu zahrnout pod pojem „hlavní předmět smlouvy“ všechna plnění, která pouze souvisí se samotným hlavním předmětem smlouvy, a mají tedy doplňkovou povahu ve smyslu judikatury připomenuté v bodě 17 tohoto rozsudku.
- 24 S ohledem na výše uvedené důvody je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, podle které s ohledem na vnitrostátní právní úpravu, jež stanoví, že poplatek za poskytnutí úvěru je odměnou za služby spojené s posouzením, poskytnutím nebo zpracováním úvěru nebo hypotečního úvěru či za jiné podobné služby, spadá ujednání, které takový poplatek stanoví, pod „hlavní předmět smlouvy“ ve smyslu tohoto ustanovení, jelikož představuje jednu z hlavních složek ceny.

Ke druhé otázce

- 25 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, která pro účely posouzení jasné a srozumitelné povahy ujednání, které upravuje podstatnou náležitost smlouvy o úvěru nebo o hypotečním úvěru, zohledňuje takové skutečnosti, jako je všeobecná znalost takového ujednání mezi spotřebiteli, informace, které finanční instituce musí poskytnout potenciálnímu úvěrovanému v souladu s normami upravujícími standardizované informační formuláře, reklama bankovních institucí a zvláštní pozornost, kterou tomuto ujednání věnuje průměrný spotřebitel, jakož i skutečnost, že znění, umístění a struktura uvedeného ujednání umožňují konstatovat, že představuje podstatnou náležitost smlouvy.
- 26 Úvodem je třeba uvést, že cílem této druhé otázky je posoudit jasnost a srozumitelnost, ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, takového ujednání o poplatku za poskytnutí úvěru, jako je ujednání dotčené ve sporu v původním řízení. Z odpovědi na první otázku přitom vyplývá, že takové ujednání nespadá pod „hlavní předmět smlouvy“ ve smyslu tohoto ustanovení.
- 27 Vzhledem k této odpovědi je třeba poslední kritérium uvedené předkládajícím soudem ve druhé otázce chápat tak, že se týká skutečnosti, že znění, umístění a struktura ujednání o poplatku za poskytnutí úvěru umožňují konstatovat, že toto ujednání představuje „podstatnou“ náležitost

smlouvy o úvěru nebo o hypotečním úvěru, jelikož kvalifikace „podstatné“ náležitosti je vyhrazena náležitostem spadajícím pod „hlavní předmět smlouvy“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, jak vyplývá z judikatury připomenuté v bodě 17 tohoto rozsudku.

- 28 Tentýž požadavek transparentnosti, jako je požadavek uvedený v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, je však obsažen rovněž v článku 5 této směrnice, který stanoví, že písemná smluvní ujednání musí být „vždy“ sepsána jasným a srozumitelným jazykem. Jak již Soudní dvůr rozhodl, požadavek transparentnosti, který je uveden v prvním z těchto ustanovení, má tentýž dosah jako požadavek uvedený v druhém z těchto ustanovení (rozsudek ze dne 3. října 2019, Kiss a CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, bod 36, jakož i citovaná judikatura).
- 29 Za účelem poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu je proto třeba mít za to, že podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda článek 5 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že pro účely posouzení jasné a srozumitelné povahy ujednání smlouvy o úvěru nebo hypotečním úvěru, které stanoví úhradu poplatku za poskytnutí úvěru, jsou relevantní takové informace, jako je všeobecná znalost takového ujednání mezi spotřebiteli, informace, které finanční instituce musí ze zákona poskytnout potenciálnímu úvěrovanému, reklama bankovních institucí, zvláštní pozornost, kterou by tomuto ujednání mohl věnovat průměrný spotřebitel, jelikož stanoví úplné zaplacení podstatné částky při přiznání tohoto úvěru či hypotečního úvěru, jakož i skutečnost, že znění, umístění a struktura uvedeného ujednání by umožňovaly učinit závěr, že se jedná o podstatnou náležitost smlouvy.
- 30 Soudní dvůr rozhodl, že požadavek transparentnosti, který je uveden v článku 5 směrnice 93/13, nemůže být omezen na pouhou srozumitelnost z formálního a gramatického hlediska těchto ujednání, ale naopak že systém ochrany zavedený uvedenou směrnicí vychází z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli zejména z hlediska úrovně informovanosti, takže tento požadavek na jasný a srozumitelný jazyk smluvních ujednání, a tedy na transparentnost, stanovený toutéž směrnicí musí být vykládán široce (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 et C-259/19, EU:C:2020:578, bod 67, jakož i citovaná judikatura).
- 31 Uvedený požadavek musí být chápán tak, že vyžaduje nejen to, aby dotyčné ujednání bylo pro spotřebitele srozumitelné z gramatického hlediska, ale také aby smlouva transparentně popisovala konkrétní fungování mechanismu, na nějž odkazuje dotčené ujednání, jakož případně i vztah mezi tímto mechanismem a mechanismem stanoveným dalšími ujednáními, tak aby spotřebiteli byla poskytnuta možnost vyhodnotit na základě přesných a srozumitelných kritérií ekonomické důsledky, které z toho pro něj vyplývají (rozsudek ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578, bod 67, jakož i citovaná judikatura).
- 32 Je pravda, že z této judikatury nevyplývá, že poskytovatel úvěru je povinen v předmětné smlouvě podrobně specifikovat povahu všech služeb poskytovaných jako protiplnění za poplatky stanovené v jednom nebo více smluvních ujednáních. Nicméně s ohledem na ochranu, kterou má směrnice 93/13 poskytnout spotřebiteli z důvodu, že se vůči prodávajícímu nebo poskytovateli nachází v nerovném postavení z hlediska jak vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti, je třeba, aby povaha skutečně poskytovaných služeb mohla být přiměřeně pochopena nebo dovozena z dané smlouvy jako celku. Spotřebitel musí být mimoto schopen ověřit, že se tyto různé poplatky nebo služby za ně poskytované nepřekrývají (rozsudek ze dne 3. října 2019, Kiss a CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, bod 43).

- 33 Jak vyplývá z ustálené judikatury, otázku jasnosti a srozumitelnosti ujednání dotčeného v původním řízení musí posoudit předkládající soud s ohledem na všechny relevantní skutkové okolnosti, mezi něž patří reklama a informace poskytnuté úvěrujícím v rámci sjednávání úvěrové smlouvy, s přihlédnutím k míře pozornosti, kterou lze očekávat od průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele (rozsudek ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578, bod 68, jakož i citovaná judikatura).
- 34 V bodě 69 rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578), Soudní dvůr rozhodl, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, jakož i její článek 5 brání vnitrostátní judikatuře, podle které je smluvní ujednání samo o sobě považováno za transparentní, aniž je nezbytné provést takový přezkum, jako je přezkum popsáný v bodech 31 až 33 tohoto rozsudku.
- 35 V této souvislosti Soudní dvůr v bodě 70 rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578) upřesnil, že je na vnitrostátním soudu, aby ověřil, zda finanční instituce sdělila spotřebiteli dostatečné informace k tomu, aby se seznámil s obsahem a fungováním ujednání, které mu ukládá zaplatit poplatek za poskytnutí úvěru, jakož i jeho úlohou v úvěrové smlouvě. Spotřebitel tak bude znát důvody pro existenci odměny odpovídající tomuto poplatku (obdobně viz rozsudek ze dne 26. února 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, bod 77) a bude moci posoudit rozsah svého závazku, a zejména celkové náklady plynoucí z uvedené smlouvy.
- 36 Ve své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) uvedl, že na rozdíl od informací, které Soudnímu dvoru poskytl předkládající soud ve věcech Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19), z jeho judikatury nijak nevyplývá, že by takové smluvní ujednání, které stanoví poplatek za poskytnutí úvěru, jako je ujednání dotčené ve sporu v původním řízení, mělo být považováno za ujednání, které „automaticky“ splňuje, zejména s ohledem na povinnosti uložené příslušnými vnitrostátními právními předpisy, požadavek transparentnosti vyplývající jak z čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, tak z jejího článku 5. V tomto kontextu se Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) táže Soudního dvora na možnost zohlednit pro účely posouzení jasnosti a srozumitelnosti takového ujednání skutečnosti uvedené ve druhé otázce.
- 37 V tomto ohledu je třeba připomenout, že v řízení podle článku 267 SFEU založeném na jasné dělbě činností mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem, spadá posouzení skutkových okolností věci do pravomoci vnitrostátního soudu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. září 2019, Lovasné Tóth, C-34/18, EU:C:2019:764, bod 42). Soudní dvůr mimoto opakovaně rozhodl, že mu nepřísluší, aby se v rámci řízení o předběžné otázce vyjadřoval k výkladu vnitrostátních ustanovení, ani posuzoval, zda jejich výklad, který poskytuje předkládající soud, je správný, jelikož takový výklad je ve výlučné pravomoci vnitrostátních soudů (viz zejména rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Sociálna poisťovňa, C-799/19, EU:C:2020:960, bod 45).
- 38 Na druhou otázku je tedy třeba odpovědět na základě informací poskytnutých předkládajícím soudem, z nichž vyplývá, že podle relevantní vnitrostátní judikatury se takové smluvní ujednání, které stanoví poplatek za poskytnutí úvěru, jako je ujednání dotčené ve sporu v původním řízení, nepovažuje za ujednání, které automaticky splňuje požadavek transparentnosti obsažený v článku 5 směrnice 93/13.

- 39 Pokud jde o posouzení jasnosti a srozumitelnosti takového ujednání, z judikatury připomenuté v bodech 31 až 33 tohoto rozsudku vyplývá, že příslušný soud je povinen ověřit s ohledem na všechny relevantní skutkové okolnosti, zda úvěrovanému byla poskytnuta možnost vyhodnotit ekonomické důsledky, které z toho pro něj vyplývají, pochopit povahu služeb poskytovaných jako protiplnění za poplatky stanovené v uvedeném ujednání a ověřit, zda se jednotlivé poplatky stanovené smlouvou nebo služby za ně poskytované nepřekrývají.
- 40 V rámci tohoto posouzení je třeba vzít v úvahu zejména znění zkoumaného ujednání, informace, které finanční instituce poskytla úvěrovanému, včetně informací, které je povinna poskytnout v souladu s příslušnou vnitrostátní právní úpravou, jakož i reklamu této instituce ohledně typu uzavřené smlouvy, a to s přihlédnutím k míře pozornosti, kterou lze očekávat od běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele, v souladu s judikaturou připomenutou v bodě 33 tohoto rozsudku.
- 41 Pokud jde v tomto ohledu o skutečnosti uvedené ve druhé otázce, je třeba zaprvé konstatovat, že všeobecná znalost ujednání stanovícího poplatek za poskytnutí úvěru mezi spotřebiteli nezávisí na způsobu, jakým je takové ujednání formulováno v rámci takové konkrétní smlouvy, jako je smlouva dotčená ve sporu v původním řízení. Všeobecná známost takového ujednání proto není faktorem, který by mohl být zohledňován při posuzování, zda je jasné a srozumitelné.
- 42 Zadruhé relevantními skutečnostmi pro účely posouzení jasnosti a srozumitelnosti jsou informace, které je finanční instituce povinna poskytnout potenciálnímu úvěrovanému v souladu s vnitrostátní právní úpravou, jako jsou obecně informace, které mu tato instituce poskytla v rámci sjednávání smlouvy o smluvních podmínkách a důsledcích uzavření této smlouvy. Takové informace mají totiž pro spotřebitele zásadní význam, neboť zejména na jejich základě se spotřebitel rozhoduje, zda chce být vázán podmínkami, které prodávající nebo poskytovatel služeb vyhotovil předem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerne Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, bod 70).
- 43 Zatřetí reklama bankovní instituce o typu uzavírané smlouvy musí být rovněž zohledněna jako informace poskytnutá úvěrujícím v rámci vyjednávání o smlouvě (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerne Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, bod 74, jakož i ze dne 3. října 2019, Kiss a CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, bod 44).
- 44 Začtvrté by pro účely posouzení jasnosti a srozumitelnosti ujednání o poplatku za poskytnutí úvěru v rozsahu, v němž toto ujednání stanoví úplné zaplacení podstatné částky při poskytnutí úvěru nebo hypotečního úvěru, mohla být zohledněna zvláštní pozornost, kterou věnuje takovému ujednání o poplatku průměrný spotřebitel. V souladu s judikaturou připomenutou v bodě 33 tohoto rozsudku je totiž třeba v rámci tohoto posouzení zohlednit míru pozornosti, kterou lze očekávat od průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele.
- 45 Pokud jde nakonec zapáté o charakteristiku, podle které znění, umístění a struktura určitého ujednání umožňují učinit závěr, že se jedná o podstatnou náležitost smlouvy, je třeba uvést, že s ohledem na odpověď na první otázku, z níž vyplývá, že takové ujednání, jako je ujednání dotčené v původním řízení, v zásadě nepředstavuje podstatnou náležitost smlouvy o hypotečním úvěru, opírá se tato charakteristika o nesprávný předpoklad, takže se nemůže jednat o skutečnost relevantní pro věc v původním řízení.

- 46 Naproti tomu umístění a struktura předmětného ujednání umožňují určit, zda je toto ujednání podstatnou náležitostí smlouvy. Takové skutečnosti totiž mohou umožnit úvěrovanému vyhodnotit ekonomické důsledky, které pro něj z tohoto ujednání vyplývají.
- 47 S ohledem na výše uvedené důvody je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že článek 5 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že příslušný soud je povinen pro účely posouzení jasné a srozumitelné povahy smluvního ujednání, které stanoví úhradu poplatku za poskytnutí úvěru úvěrovaným, ověřit s ohledem na všechny relevantní skutkové okolnosti, zda úvěrovanému byla poskytnuta možnost vyhodnotit ekonomické důsledky, které z toho pro něj vyplývají, pochopit povahu služeb poskytovaných jako protiplnění za poplatky stanovené v uvedeném ujednání a ověřit, zda se jednotlivé poplatky stanovené smlouvou nebo služby za ně poskytované nepřekrývají.

Ke třetí otázce

- 48 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, podle níž smluvní ujednání, které v souladu s příslušnými vnitrostátními právními předpisy stanoví, že úvěrovaný hradí poplatek za poskytnutí úvěru, který je určen k odměně za služby spojené s posouzením, přípravou a individuálním zpracováním žádosti o úvěr nebo o hypoteční úvěr, nezpůsobuje významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran, které vyplývají ze smlouvy, v neprospěch spotřebitele.
- 49 Podle ustálené judikatury se příslušnost Soudního dvora v této oblasti vztahuje na výklad pojmu „zneužívající ujednání“ uvedeného v čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13, jakož i na kritéria, která vnitrostátní soud může nebo musí použít při přezkumu smluvního ujednání s ohledem na ustanovení této směrnice, přičemž je věcí tohoto soudu, aby s přihlédnutím k těmto kritériím rozhodl o konkrétní kvalifikaci předmětného smluvního ujednání v závislosti na okolnostech daného případu. Z toho vyplývá, že se Soudní dvůr musí omezit na to, že předkládajícímu soudu poskytne vodítka, která by posledně uvedený měl zohlednit při posuzování zneužívající povahy předmětného ujednání (rozsudek ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578, bod 73).
- 50 Pokud jde o otázku, zda je dodržen požadavek poctivosti ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13, je třeba konstatovat, že s ohledem na šestnáctý bod odůvodnění této směrnice musí vnitrostátní soud za tímto účelem ověřit, zda prodávající nebo poskytovatel, který jedná se spotřebitelem poctivě a spravedlivě, mohl rozumně očekávat, že by spotřebitel s takovým ujednáním souhlasil v rámci individuálního vyjednávání (rozsudek ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578, bod 74).
- 51 Co se týče posouzení existence případné významné nerovnováhy, nelze jej omezit na ekonomické posouzení kvantitativní povahy na základě srovnání celkové částky transakce, jež je předmětem smlouvy, s náklady, které nese spotřebitel na základě tohoto ujednání. Významná nerovnováha může totiž vyplývat ze samotného dostatečně závažného zásahu do právního postavení, v němž se v souladu s platnými vnitrostátními ustanoveními nachází spotřebitel jakožto strana dotčené smlouvy, ať již ve formě omezení obsahu práv, která podle těchto ustanovení z této smlouvy vyvozuje, nebo překážky výkonu těchto práv anebo uložení dodatečné povinnosti, kterou vnitrostátní pravidla nestanoví (rozsudek ze dne 3. října 2019, Kiss a CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, bod 51).

- 52 Z článku 4 odst. 1 směrnice 93/13 kromě toho vyplývá, že zneužívající povaha smluvního ujednání se posuzuje s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, na které závisí (rozsudek ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578, bod 76).
- 53 Předkládající soud a bankovní instituce mají za to, že body 78 a 79 rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578) byly ovlivněny nesprávným popisem španělské právní úpravy i judikatury Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci C-224/19, jelikož předkládající soud v uvedené věci opomněl popsat pravidlo, které upravuje specificky poplatek za poskytnutí úvěru a stanoví pro tento poplatek režim, který se odlišuje od režimu ostatních bankovních poplatků.
- 54 Dále předkládající soud v předkládacím rozhodnutí uvádí, že mezi body 78 a 79 rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578) a bodem 55 rozsudku ze dne 3. října 2019, Kiss a CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820) by mohl existovat rozpor.
- 55 V tomto ohledu je třeba připomenout, že Soudní dvůr v bodě 78 rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578) rozhodl, že podle informací poskytnutých jedním z předkládajících soudů v těchto věcech musí provize nebo poplatky, které nese zákazník, podle zákona č. 2/2009 odpovídat skutečně poskytnutým službám nebo nákladům.
- 56 Na základě těchto údajů a zásad připomenutých v bodě 51 tohoto rozsudku Soudní dvůr v podstatě rozhodl, že ujednání, na jehož základě by byl prodávající nebo poskytovatel zproštěn povinnosti prokázat splnění podmínek stanovených touto vnitrostátní právní úpravou u poplatku za poskytnutí úvěru, by mohlo, s výhradou ověření příslušným soudem s ohledem na všechna smluvní ujednání, nepříznivě ovlivnit právní postavení spotřebitele, jak je stanoveno vnitrostátním právem, a vytvořit tak v jeho neprospěch významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran plynoucími ze smlouvy.
- 57 Posouzení případné existence významné nerovnováhy mezi právy a povinnostmi stran, pokud jde o výběr poplatku za poskytnutí úvěru určeného k pokrytí úkonů spojených s posouzením, poskytnutím nebo zpracováním úvěru či hypotečního úvěru v souladu s příslušnými vnitrostátními právními předpisy, však musí být provedeno příslušným soudem s ohledem na všechna kritéria stanovená v ustálené judikatuře uvedené v bodech 49 až 52 tohoto rozsudku.
- 58 Pokud jde v tomto ohledu o ujednání úvěrových smluv o poplatcích, které jsou rovněž stanoveny vnitrostátním právem, Soudní dvůr použil uvedená kritéria v bodě 55 rozsudku ze dne 3. října 2019, Kiss a CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820, když rozhodl, že pokud služby poskytované jako protiplnění patří přiměřeně k plněním uskutečňovaným v rámci správy nebo uvolnění úvěru, nebo pokud částky, které hradí spotřebitel z titulu uvedených poplatků a uvedené provize, nejsou nepřiměřené ve vztahu k výši úvěru, nejeví se, s výhradou ověření příslušným soudem, že mají tato ujednání nepříznivý dopad na právní postavení spotřebitele, které je upraveno vnitrostátním právem.

- 59 Ze stejných důvodů se smluvní ujednání, které je upravené vnitrostátním právem a stanoví poplatek za poskytnutí úvěru, jehož předmětem je odměna za služby související s posouzením, přípravou a individuálním zpracováním žádosti o úvěr nebo hypoteční úvěr, které jsou nezbytné k získání takového úvěru nebo hypotečního úvěru, nejeví, s výhradou ověření příslušným soudem, jako ujednání, které by mohlo nepříznivě ovlivnit právní postavení spotřebitele, které je upraveno vnitrostátním právem, ledaže by výše uvedené služby poskytované jako protiplnění přiměřeně nepatřily k plněním popsaným výše nebo pokud by byla částka účtovaná spotřebiteli z titulu uvedeného poplatku nepřiměřená výši úvěru.
- 60 Zbývá ještě upřesnit, že vnitrostátní judikatura, podle níž nemůže být ujednání, které stanoví poplatek za poskytnutí úvěru, v žádném případě považováno za zneužívající pouze z toho důvodu, že jeho předmětem jsou služby, které jsou vlastní činnosti úvěrové instituce, jež vyplývají z poskytnutí úvěru a jsou stanoveny ve vnitrostátní právní úpravě, by byla v rozporu s čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13. Taková judikatura by totiž omezovala pravomoci vnitrostátních soudů zkoumat, a to i bez návrhu, případnou zneužívající povahu dotyčných ujednání v souladu s tímto ustanovením, a nezaručovala by tedy plný účinek norem stanovených touto směrnicí.
- 61 S ohledem na výše uvedené důvody musí být čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní judikatuře, podle níž smluvní ujednání, které v souladu s příslušnými vnitrostátními právními předpisy stanoví, že úvěrovaný hradí poplatek za poskytnutí úvěru, který je určen k odměně za služby spojené s posouzením, přípravou a individuálním zpracováním žádosti o úvěr nebo hypoteční úvěr, nemusí způsobovat významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran, které vyplývají ze smlouvy, v neprospěch spotřebitele, pokud případná existence takové nerovnováhy podléhá účinnému přezkumu příslušným soudem v souladu s kritérii vyplývajícími z judikatury Soudního dvora.

K nákladům řízení

- 62 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (čtvrtý senát) rozhodl takto:

1) Článek 4 odst. 2 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách

musí být vykládán v tom smyslu, že

brání vnitrostátní judikatuře, podle které s ohledem na vnitrostátní právní úpravu, jež stanoví, že poplatek za poskytnutí úvěru je odměnou za služby spojené s posouzením, poskytnutím nebo zpracováním úvěru nebo hypotečního úvěru či za jiné podobné služby, spadá ujednání, které takový poplatek stanoví, pod „hlavní předmět smlouvy“ ve smyslu tohoto ustanovení, jelikož představuje jednu z hlavních složek ceny.

2) Článek 5 směrnice 93/13

musí být vykládán v tom smyslu, že

příslušný soud je povinen pro účely posouzení jasné a srozumitelné povahy smluvního ujednání, které stanoví úhradu poplatku za poskytnutí úvěru úvěrovaným, ověřit s ohledem na všechny relevantní skutkové okolnosti, zda úvěrovanému byla poskytnuta možnost vyhodnotit ekonomické důsledky, které z toho pro něj vyplývají, pochopit povahu služeb poskytovaných jako protiplnění za poplatky stanovené v uvedeném ujednání a ověřit, zda se jednotlivé poplatky stanovené smlouvou nebo služby za ně poskytované nepřekrývají.

3) Článek 3 odst. 1 směrnice 93/13

musí být vykládán v tom smyslu, že

nebrání vnitrostátní judikatuře, podle níž smluvní ujednání, které v souladu s příslušnými vnitrostátními právními předpisy stanoví, že úvěrovaný hradí poplatek za poskytnutí úvěru, který je určen k odměně za služby spojené s posouzením, přípravou a individuálním zpracováním žádosti o úvěr nebo hypoteční úvěr, nemusí způsobovat významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran, které vyplývají ze smlouvy, v neprospěch spotřebitele, pokud případná existence takové nerovnováhy podléhá účinnému přezkumu příslušným soudem v souladu s kritérii vyplývajícími z judikatury Soudního dvora.

Podpisy